

Eva de Vitray MEYOROVITCH'E göre MEVLANA

MEVLANA VU PAR EVA DE VITRAY-MEYOROVITCH

Doç. Dr. Muharrem ŞEN*

Summary :

Mystique et Poésie en Islam, Djâlâl-ud-Dîn Rûmî et l'Ordre des Derviches tourneurs (1) est l'ouvrage le plus considérable d'Eva de Vitray MEYEROVITCH sur Mevlâna. Dans cet ouvrage, Meyerovitch tente, avant tout, de montrer la présence de Mevlâna en le comparant avec plusieurs penseurs et auteurs comme Platon, Kierkegaard, Swedenborg, Jung, Baudelaire, Claudel, Proust, etc...

Les premières pages de cet ouvrage sont réservées à la biographie de Mevlâna et aux sources de ses oeuvres. Au point de vue des thèmes et des anecdotes, Rûmî, dont l'oeuvre la plus importante est Mesnevî, a puisé à des sources très variées. En ce qui concerne les sources doctrinales, "Mevlâna est l'héritier d'une tradition déjà longue." Outre le Coran et les hadiths dont il s'est profondément nourri, il a été formé par l'enseignement de son père. Les oeuvres de Shams ont également exercé une très grande influence sur Mevlâna. Il a subi aussi l'influence de Platon, surtout celle des néo-platoniciens.

A sa mort, tous les habitants de Konya, sans distinction de croyances, prirent le deuil, parce que Mevlâna éprouvait à l'égard de tous les êtres un sentiment de fraternité profonde. Il s'est toujours fait l'apôtre de la plus large tolérance. Il défendait toujours la liberté de pensée et ne pouvait souffrir l'étroitesse d'esprit et le sectarisme "des Ulémas". Il réprouvait tout fanatisme.

* Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Selon Meyerovitch, "Mevlâna conçoit essentiellement son rôle comme celui d'un éveilleur des âmes endormies à la Réalité ultime qu'elles possédaient sans le savoir, au plus profond d'elles-mêmes. Toute l'oeuvre de Mevlâna est dominée par ce double thème de la naissance spirituelle et de l'Homme parfait qu'il faut mettre au monde".

La somme doctrinale et poétique de Mevlâna "tend tout entière à faire accéder à une nouvelle naissance: cette orientation a conditionné le plan même de l'oeuvre" de Meyerovitch: une maïeutique utilisant à la fois le symbole, la méthode socratique, l'accord spirituel entre maître et disciple, l'oratorio spirituel (Samâ). "Au cours de ce pèlerinage intérieur, le disciple devra parcourir un certain nombre d'étapes, avant de se rendre compte qu'il n'y a qu'une seule Réalité, sous-jacente à la multiplicité, qui se reflète dans tout le créé. Pour capter le reflet de Dieu, une ascèse toutefois s'avèrera nécessaire: le miroir du coeur devra devenir clair, c'est-à-dire purifié de toutes souillures, et vide d'images faisant écran, c'est-à-dire passif". S'étant rendu apte à la vision, le mystique découvrira que "le monde phénoménal est un miroir de la Réalité suprême" et il deviendra ainsi "l'homme parfait", notion qui domine toute l'oeuvre de Mevlâna.

∴

Mevlâna hayranlarının sayısı gün geçtikçe artıyor. Hayranları arasında yabancı bilim adamlarının sayısı da küçümsenemeyecek kadar fazladır. Böyle bir hayranlığın nedeni hiç şüphesiz ki, onun eşsiz toleransı, din, dil, ırk ayırımı yapmaksızın bütün insanları sevmesi ve yedi asır önce ortaya attığı düşüncelerin hâlâ güncelliğini korumasıdır. Mevlâna aşığı yabancı bilim adamlarından biri de, uzun zamandan beri Mevlâna üzerinde araştırmalar yapan ve bu konuda Fransa'da tek yetkili kişi olan Eva de Vitray MEYEROVITCH'dir.

Selçuk Üniversitesi'nin 3 Mayıs 1987'de düzenlediği "I. Milletlerarası Mevlâna Kongresi"nde sunduğu tebliğde (1) de gördüğümüz gibi Meyerovitch'in bütün eserlerinde göstermeye çalıştığı Mevlâna'nın güncelliğidir. Ona göre Mevlâna fen bilimleri konusunda bile öncesi olmayan bir bilim adamıdır. Nükleer fizikçilerin günümüzdeki atomla ilgili düşünceleri yedi asır önce onun tarafından keşfedilmiştir. İnsanın evrimi konusunda da günümüzdeki bilim adamlarından farklı

düşünmemektedir.

Şüphesiz Mevlâna İslâm dinini en güzel en modern ve en doğru bir şekilde yorumlayan büyük bir din bilgini, büyük bir düşünürdür. Ancak, aynı zamanda o büyük bir şair, büyük bir edebiyatçıdır da. Mevlâna'yı yalnız İslâm mutasavvıf şairlerinin en büyüklerinden biri olarak değil, dünya edebiyatının da en büyük dahilerinden biri olarak gören Meyerovitch, onun edebiyatçı yönünü ihmal etmemiş, yaptığı araştırmalarda onu büyük düşünürlerle karşılaştırırken, Baude-laire, Claudel, Proust gibi büyük Fransız yazarlarıyla da karşılaştırarak Fransız edebiyatı üzerinde çalışma yapanlara önemli bir mesaj vermiştir.

Meyerovitch'in Mevlâna ile doğrudan ilgili eserleri iki grupta toplanır: Farsçadan Fransızcaya çevirdiği eserler ve kendi eserleri. Mevlâna'nın **Fîhî-ma-fîhî**'sini (2), **Di-van-ı Kebir**'ini (3), **Rubailer**'ini (4), Sultan Veled'in **Maa-rif** ve **Veled Name**'sini (5) Fransızcaya çevirerek yayınlayan Meyerovitch yine "I.Milletlerarası Mevlâna Kongresi"nde verdiği tebliğinde belirttiği gibi **Mesnevî**'nin Fransızcaya çevirisini bitirmek üzeredir.

Meyerovitch'in çevirileri dışında doğrudan Mevlâna ile ilgili yayınlanmış iki eseri vardır: **Rûmî ve Sufizm** (6) ve **İslâmiyette Tasavvuf ve Şiir (Celâleddîn-î Rûmî ve Mevlevî Tarikatı)** (7). Bunlardan ikincisi Meyerovitch'in 1968 de Paris Üniversitesi Edebiyat Fakütesi'nde savunduğu **Themes mystiques dans l'oeuvre de Djalâl-ud-Dîn Rûmî** (8) başlıklı doktora tezidir ve en önemli eseridir. Daha sonra **İslâmiyette Tasavvuf ve Şiir** başlığı ile yayınladığı bu doktora tezi Meyerovitch'in bütün düşüncelerini ihtiva etmektedir. **Rûmî ve Sufizm** başlığı ile yayınladığı diğer eseri de bu doktora tezinin biraz değiştirilmiş özetinden başka bir şey değildir. Bu nedenle burada yalnızca **İslâmiyette Tasavvuf ve Şiir** adlı eseri üzerinde duracağız.

İslâmiyette Tasavvuf ve Şiir gerçekten büyük çaba harcanmış ciddi bir araştırma ürünüdür. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Meyerovitch bu eserinde Mevlâna'nın yalnızca düşüncesini sergilemiyor, onun edebi, şair yönünü de ele alarak Fransız edebiyatının önemli yazarlarıyla karşılaştırıyor, onun gerek düşünce yönünden, gerekse sanatı yönünden günceliğini, ölümsüzlüğünü sergilemeye çalışıyor.

Meyerovitch'in bu başarılı çalışmasındaki tek hatası

zaman zaman düşüncelerinin alıntılar içerisinde boğulmasıdır. Bazen eserine düşünceleri değil de alıntılar hakim oluyor, hatta bazı sayfalarda Meyerovitch tamamıyla kayboluyor. Ancak bütün bunlara rağmen bu çok ciddi çalışması, yerinde yorumları, özellikle de Mevlâna'yı birçok düşünür ve yazarla ustaca karşılaştırmaları için onu alkışlamak gerekiyor.

Önsöz ve giriş bölümleri dışında beş bölümden oluşan **İslâmiyette Tasavvuf ve Şiir**'de başından sonuna kadar Mevlâna'nın "Mükemmel İnsan" fikri ele alınıyor. Eserinin önsözünde Mevlâna'yı büyük bir tasavvuf şairi, dünya edebiyatının en büyük dahilerinden biri olarak göklere çıkaran Meyerovitch, Dante'nin **İlâhî Komedyâ** hakkında söylediklerini Mesnevî'ye uygular: "Bu şiir felsefenin ahlâk ve etik alanına girer; ancak nazarı değil pratiktir ve asıl amacı da çok kötü şartlardaki insanları mutlu kılmaktır."

Otuzdört sayfalık uzun "giriş" bölümünde daha çok tarihi bilgiler üzerinde durulur ve Mevlâna genel olarak tanıtmaya çalışılır. Mevlâna'nın hayatı, onu yetiştiren çevre, etkileyen kişiler bir bir ele alınır ve eşsiz toleransından, büyük insan sevgisinden söz edilir. Mevlâna İran medeniyetinin beşiği olan ve Firdevsî, İbni Sina ve Gazali gibi bilim adamlarının doğup büyüdüğü bir yörede, Belh'de doğmuştur. Babası Bahaeddin Veled ilk halife Ebû Bekir soyundan, Bahaeddin Veled'in annesi ise Harzem Şah'ın soyundan, yani kral soyundandır. Seçkin bir din adamı olan ve büyük bir hitabet gücüne sahip bulunan Bahaeddin Veled filozofları sevmez ve onlara karşı bir konuşmasından dolayı da skolastik felsefenin taraftarlarından biri olan, aynı zamanda Harzem Şah'ın da hocası Fahreddin Râzi ile arası açılır. Aflaki'ye göre Bahaeddin Veled Belh'i Harzem Şah'ın kendisine karşı tutumundan dolayı terketse de Meyerovitch'e göre bu doğru değildir. Bahaeddin Veled Horasan'ı Harzem Şah yüzünden değil, Moğol istilâsı yüzünden terketmiştir.

Bahaeddin Veled Belh'den ayrıldıktan sonra hac dönüşü Erzincan'a gider ve sonra da Erzincan'ı alan Alaeddin Keykubat tarafından Konya'ya davet edilir. Erzincan'dan ayrıldıktan sonra bir süre Larende'de kalan Bahaeddin Veled sonunda Konya'ya yerleşir. Onun ölümünden sonra yerine oğlu Celâleddin geçer.

Mevlâna'nın hayatında en büyük olay 1244'de Tebrizli Şems ile karşılaşmasıdır. İngiliz profesör Nicholson'un söylediği gibi, Mevlâna Şems'de, "uzun zamandan beri aradığı

ilâhi sevgilinin mükemmel suretini" bulmuştur. Mevlâna'nın Şems'e bağlılığı müritlerin kıskançlığına yol açar. Şems Konya'yı bu yüzden terkeder, sonra yeniden döner, yine kıskançlıkların başgöstermesi üzerine ortadan kaybolur. Onun öldürüldüğü söylenirse de cesedi bulunamamıştır.

Mevlâna Konya'da herkes tarafından çok sevilen biridir. 17 Aralık 1273 pazar akşamı öldüğünde bu insan aşığı için müslüman olsun olmasın bütün Konya halkı yas tutar, gözyaşı döker.

Meyerovitch Mevlâna'nın hayatını, Konya'ya ne şekilde geldiğini de detaylı bir şekilde ele alıp tamamladıktan sonra "tarikat" kelimesini L.Massignon'un **İslâm Ansiklopedisi**'nde yaptığı açıklamalarla ele alır, tarikatın tarihi gelişimi ile ilgili bilgiler verir, Mevlevî tekkelerindeki uygulamaları anlatır ve Mevlâna'nın toleransını göklere çıkarır.

Mevlevî'nin kalbini maddeden arındırması gerekir, çünkü onun için dünya nimetlerinin önemi yoktur. Bunun için belirli bir müddet tekkeye kapanarak, temizlik gibi, ayakka-bı tamiri gibi her türlü işi yapar, her türlü zahmete, eziyete katlanır. Bu kalbi maddeden arındırma yollarından biridir.

Büyük bir hoşgörüyü sahip olan Mevlâna güçlülere karşı sert, fakat güçsüzlere, fakirlere, zavallılara karşı son derece mütevazidir. O yalnızca insanlara karşı değil hayvanlara karşı da son derece merhametlidir. İnsanlarla ilişkilerinde hiç bir zaman din ayırımı yapmaz. Bu nedenle yalnızca dindaşları tarafından değil, hristiyanlar tarafından da çok sevilir. Meyerovitch'e göre mevlevî tarikatında kesinlikle fanatizm yoktur. Düşünce özgürlüğünden yana olan Mevlâna dar kafalılığa, yobazlığa karşıdır. Mevlevî tarikatının demokratik bir niteliği vardır. Sıkıntılı anlarında Mevlâna'ya koşan, büyük tehlikelerde onun evine sığınan Konya halkının Mevlâna'ya karşı büyük bir sevgi ve saygısı vardır.

Mevlâna'nın bu güzel niteliklerini sıraladıktan sonra Meyerovitch Mevlevî tarikatının tarihi üzerinde durur, mevlevî şeyhinin çelebi oluşunu, müzisyen ve şair III.Selim'in mevlevî şair Şeyh Galib'e hayranlığını ve tarikatın onun zamanında en yüksek noktasına eriştiğini bir bir anlatır ve fanatizme karşı olan mevlevî tarikatlarının asıl karakterle-

rinin kardeşlik, insanlık ve tolerans olduğunu bir defa daha vurgular.

Ancak 16. yüzyıldan itibaren tarikat karakter değişir, merkezileşerek vakıfların hakimiyeti altına geçer ve halka yönelik özelliğini kaybeder. Zenginlerin hoşuna gitmek amacına yönelir, yani bir çeşit aristokratikleşir.

Osmanlı imparatorluğunun sınırlarının daralmasıyla da mevlevî tekkeleri yavaş yavaş kapanmaya başlar. 1925'de Atatürk bütün tarikatları kaldırdınca Halep Mevlevî tekkesi diğer tekkelerin merkezi durumuna geçer, Fransız hükümetince de desteklenir. Ancak Suriye bağımsızlığına kavuşunca tekkelerin korunmasını üstlenmez. Daha sonra tekkeler müze haline çevrilir.

Bütün bu tarihi bilgilerden sonra Meyerovitch Mevlâna'nın eserleri üzerinde durur. Ona göre Mevlâna'nın en önemli eseri İran ve Hindistan'da yüzyıllar boyunca manevî bir kaynak olan ve birçok kişi tarafından ezberlenen 25.000 mısralık **Mesnevî**'sidir. Mevlâna eserlerindeki konu ve hikâyelerle ilgili olarak en çok Attâr ve Senâî'den etkilenmiştir; her ikisinden de gerek **Mesnevî**'de, gerek **Fîhi-ma-fîhi** de ve gerekse **Divan-ı Kebir**'de sık sık söz eder ve alıntılar yapar. Bu konuda Gazali, Sâdi, İbni Sina Mevlâna'yı etkileyen diğer bilim adamlarıdır. İran halk edebiyatının etkisini de unutmamak gerekir.

Öğretisi ile ilgili kaynaklara gelince, Mevlâna köklü bir geleneğin mirasçısıdır. **Kur'an-ı Kerim**, hadisler, bilginlerin sultanı olan babası Sultan Veled'in **Maarif**'i, Şems' in **Makâmât**'ı onun en çok yararlandığı kaynaklardır. Eflatun' un , özellikle Yeni Eflatuncuların Mevlâna üzerindeki etkilerini unutmamak gerekir.

Bu uzun girişten sonra Eva de Vitray Meyerovitch "la maieutique" diye adlandırdığı ilk bölümü Mevlâna'nın öğretisine ayırır. Mevlâna'ya göre Mutlak Gerçek her insanın içinde gizli olarak mevcuttur; ancak insan bunun farkında değildir. İşte Mevlâna'nın amacı bu uyuyan "ruhları" uyandırıp Gerçek Varlığı göstererek insanı mükemmelleştirmek, "kâmil insan" haline getirmektir. Onun bütün eserlerinde bu iki ana tema hakimdir. En önemlisi "semâ" olan bazı yöntemlerin yardımıyla gerçekleştirilecek bu manevî yönlendirme iki açıdan ele alınabilir: Sembollere başvurularak yapılan bir öğreti ve tedrici bir aydınlatmaya yönelik dialektik.

Mesnevî'de sembolizmin çok önemli bir yeri olduğunu belirten Meyerovitch Mevlâna'nın sembollere dayalı öğretisi üzerinde uzun uzun durur. Meyerovitch'in asıl amacı "sanat sanat içindir" düşüncesine karşı olan Mevlâna'nın başvurduğu benzetmeleri incelemek değil, bu benzetmelerin onun tarafından bir öğretim veya başka bir ifadeyle Yüce Gerçeği sezdirme aracı olarak kullanıldığını göstermektir.

Milton'un **Kaybolmuş Cennet'i (Paradis perdu)** ve Dante'nin **İlâhi Komedyası** ile karşılaştırılan **Mesnevî**'de anlatılan bütün hikâyelerin parabolik değeri vardır. Bu hikâyeler insanın kafasına yerleşecek ve daha sonra şu veya bu şekilde hatırlanacaktır. Hatırlandığı zaman da, Proust'un bahsettiği zamanı gelince suda açılan Japon çiçekleri gibi açılarak bütün anlamını kazanacaktır.

Meyerovitch'e göre Mevlâna'nın öğretisi aynı zamanda Sokrat'ın öğretilerine benzer. Ona göre her mürit aynı anlama yeteneğine sahip değildir. İnsanlar kapasitelerinin üzerinde bir şey öğrenemezler. "İrmakta deniz için yer yoktur." diyen Mevlâna için müridin görevi müridin seviyesine inmektir. Bu konuda Meyerovitch Mevlâna'yı Kierkegaard ile karşılaştırır ve Mevlâna'nın öğretim biçimini Kierkegaard'ın şu sözleriyle açıklar: "Hoca olmak, öğrenci olmaktır." Mevlâna'ya göre müridin seviyesine inecek ve kendisine ihtiyacı kalmayınca kadar onu azar azar "bilginin sütü" ile besleyecektir.

Ancak sözlerle ifade edilmeyecek gerçekler de vardır. O zaman müridin söyleyeceklerini hal ve hareketleriyle ifade edecektir. Halife Osman'ın kürsüye çıkarak hiç konuşmadan inmesi, karşısındakilere sadece bakmakla yetinmesi, tavırla veya "hal" ile verilen mesajın örneklerinden biridir. Müridin ile mürit arasında manevî bir birlik olunca, müridin ile mürit "tek bir nefes" haline gelince de bu mesajın ulaşması daha kolay olacaktır.

Debussy için müzik ifade edilemeyen ifade etmek için yapılmıştır. Bu konuda Mevlâna da farklı düşünmemektedir. Bu nedenle onun öğretilerinde "sema"nın önemli bir yeri vardır. Allah'a giden birçok yol vardır; Mevlâna bu yollardan "dansın ve musikinin yolunu" seçmiştir. Sema onun için dinî bir ayındır, ifade edilemeyen ifade eden bir semboldür. Ney eşliğinde mevlevîlerin dönüşü evrenin hareketini simgelemektedir.

Mevlâna için sema yalnız dinî bir ayin değil, aynı zamanda bir heyecanın, bir sevincin veya bir sıkıntının anında ifadesidir. En küçük bir heyecan, en küçük bir duyulanmada Mevlâna sema etmeye başlar. Şems'in ölümünden sonra ümitsizliğe düşmüş uzun süre durmadan sema yapmıştır.

Meyerovitch eserinin ikinci bölümünü "Bilginin merhaleleri"ne (Les Etapes de la connaissance) ayırır. Şüphesiz burada söz konusu bilgi Yüce Varlık ile ilgilidir. **İslâmiyette Tasavvuf ve Şiir**'in yazarı, Mevlâna'nın asıl rolünün içinde var olan Gerçeği görmesi için insanı uykusundan uyarıp mükemmel insan yapmak olduğunu ve amacına ulaşmak için hangi yöntemlere başvurduğunu kısaca tekrar ettikten sonra, bilginin merhaleleri konusunda aralarında Eflatun'unda bulunduğu birçok bilim adamlarının görüşlerini sergiler. Mevlâna'ya göre ise bilgiye giden yol üç evreden geçer: 1-İhtimale dayalı bilgi; 2- İmana dayalı dini bilgi (İlm-i imanî); 3- Tasavvufî bilgi (İlm-el yaqîn).

Meyerovitch eserinin "ayna" (le Miroir) başlığını taşıyan üçüncü bölümünde, Mevlâna'nın eserlerindeki "ayna" fikri üzerinde durmakta ve evrenin bir tek Gerçeğin çoğaltılmış şekillerinden oluştuğunu savunan Mevlâna ile Yeni Eflatuncular arasındaki benzerliği göstermeye çalışmaktadır.

Plotinos'a göre ruhun iki yönü vardır: Vücuda yönelik yönü ve akla yönelik yönü. L.Gardet'nin belirttiğine göre bu düşünce Farabî tarafından savunulmuş, daha sonra Gazalî tarafından yeniden ele alınmış ve ortaçağda hristiyanlarca da benimsenmiştir. Aynı şekilde Eckhart için de, dünyaya yönelik yanı, Allah'a yönelik yanı olmak üzere insan ruhunun iki yönü bulunmaktadır.

Mevlâna içinde ruh iki yönlüdür ve iki yönlü olması da zorunludur; çünkü Yüce Gerçeğin dışında her şey karşıtı ile vardır. İyi olma, kötüden vazgeçmektir; kötüden vazgeçmek ise, kötü olmadan imkânsızdır.

Mevlâna insanı bir "mikrokozma" yani küçük bir evren olarak görür. O, büyük evreni yansıtan bir çeşit aynadır. Bir başka şekilde söylemek gerekirse: "Evren büyük bir insan, insan ise küçük bir evrendir."

"Evren bir kitaptır, o da sizin içinizdedir." diyen Paul Claudel gibi Mevlâna da insanın bir kitap olduğunu söy-

ler. Bu "kitapta", yani insanda her şey, bütün gerçekler, bütün bilgiler yazılıdır, ancak karanlıklar yüzünden insan kendi içinde yazılı olanları okuyamamakta, kendi içindeki gerçekleri görememektedir.

Madem ki büyük evren insanın içindedir ve mikrokozmu ile makrokozmu arasında temel bir benzerlik vardır, öyleyse insan kendine bakarak, içindeki bu evreni tanıyarak Asıl Evreni, Asıl Gerçeği tanıyabilir. Mevlâna'ya göre insanın Mutlak Gerçeği görebilmesi için aynada kendisine bakması yeterlidir. Yalnız şüphesiz ki söz konusu gerçek ayna değildir, insanın kendi ruhu, kendi kalbi söz konusudur.

Aynada yüzümüzü iyi görebilmemiz için aynanın temiz olması gerekir. Ayna ruhumuzu, kalbimizi simgelediğine göre Mutlak Gerçeği görebilmemiz için de ruhumuzu bütün pisliklerden, yani kötülüklerden arındırmamız kaçınılmazdır. Kalbi ayna gibi gören Mevlâna onun kötülüklerle paslanmaması gerektiğini durmadan dile getirir. Allah'ın bize bahsettiği akilla kalbimizi paslanmaktan korumamız her zaman mümkündür. Mevlâna'ya göre kalbimizi temiz tutmanın yollarından biri maddî ihtiraslardan, maddî zevklerden uzak durmak, diğeri ise sabırlı olmaktır. Meyerovitch'e göre, "Herkes gönlü ne derece aydınsa, ne kadar cilalanmışsa gizli şeyleri o kadar iyi görür. Kimin gönlü fazla cilalanmışsa o daha fazla görür" diyen Mevlâna, bu konuda "Gözde bir ışık bulunmadığı sürece ışığı görmek hiç bir zaman mümkün olmaz" diyen Plotinos'dan, veya "her şeyi güzelleştiren temiz aynalar" diyen Baudelaire'den farklı düşünmemektedir.

İnsanın kalbini yüce varlık ile doldurabilmesi için kalbinin boş, yani temiz olması gerekir. Kalp ne kadar temiz olursa insanın gönlü de Yüce Varlık'la o kadar çok dolar. Bunun içinse nefesine hâkim olması, madde dünyasından uzak durması zorunludur.

"Beyazlık" sufiler için temizlik sembolüdür. Meyerovitch bu konuda, bir kralın sarayına çağırdığı Çinli ve Yunanlı ressamı örnek verir. Çinli ve Yunanlı ressamı saraydaki karşılıklı iki duvara resim yapacaklardır. Çinliler kendilerine ayrılan duvara bütün renkleri kullanarak çok güzel bir resim ortaya çıkarırlar. Yunanlılar ise resim yapacaklarına, duvarı temizlerler ve pırıl pırıl parlatırlar. Kral içeri girdiğinde Yunanlıların pırıl pırıl yaptıkları duvarı daha çok beğenir. Çinlilerin yaptıkları resim bu duvara aksetmiş, pırıl pırıl parlayan duvarda daha güzelleş-

miştir.

Mevlâna'ya göre renk dünyanın pisliğini simgeler. Onun için renk sınırlamadır, oysa beyazlık temizlik demektir, sonsuzluk demektir.

"Allah'ın aynası, dünya" (le monde, miroir de Dieu) başlığını taşıyan dördüncü bölümde Meyerovitch, Mevlâna'nın evrendeki her olayı Yüce Gerçeğin belirtisi olarak gördüğünü sergilemeye çalışır.

Mevlâna'ya göre her şey karşıtı ile tanımlanır. Yüce varlık tek olduğu içinse tanımlanamaz. Her parça bütünü ile ilişkilidir. Öyleyse Mutlak Varlık ile yaşayan varlık arasında da ilişki vardır. Yani evrendeki her şey Yüce Gerçeğin belirtisidir. Mevlâna bu konuda mantık yoluyla gerçeğe ulaşma çabasında olan filozoflara karşıdır. Ona göre filozoflar "körlerin asası"na benzerler. Yeryüzünde her varlığın, sunun, çamurun söylediklerini yalnızca mistikler anlayabilir.

Meyerovitch bu konuda Mevlâna'yı mistik Fransız şairi Baudelaire ile karşılaştırır. Baudelaire'de olduğu gibi Mevlâna'da da tabiat her şey işarettir, her şey birbiriyle ilişki halindedir. Meyerovitch bu konuda çok haklıdır; gerçekten de Mevlâna'yı okuyup da **Elem Çiçekleri**'nin (Les Fleurs du Mal) yazarı Baudelaire'in "haberleşmeler" (Correspondances) adlı şiirini düşünmemek imkânsızdır.

Mevlâna da Hz. İbrahim gibi, Saint Augustin gibi, Eflatun gibi, romantik yazarlar gibi evrendeki güzelliklerde Allah'ı arar. Ona göre bu dünyada her şey bir örtüyle örtülmüştür. Mevlâna'nın bu düşüncesini Meyerovitch, Albert Beugin'in **Romantik Ruh ve Hayal (l'Ame romantique et le Rêve)** adlı eserinden aldığı şu alıntıyla açıklar: "...Allah hem görülebilir, hem görülemez...Dış dünya bir gölge dünyasıdır, gölgesiyle ışık dünyasını örter...". "Bununla beraber tabiat insana Allah'ın bir vahyidir."

Aynadaki yansıma hiç bir zaman gerçek yansıma değildir. Herşey görüldüğünden farklıdır. Cahil bunun farkında değildir, gördüğü her şeyi gerçek sanır. Maddî dünya geçicidir, zamansa kuruntudan başka birşey değildir. Mevlâna'ya göre zaman ve mekan tamamiyle sübjektiftir ve bu konuda Bergson'dan farklı düşünmemektedir.

İslâmiyette Tasavvuf ve Şiir'in beşinci ve son bölü-

mü "Kâmil İnsan" (L'Homme parfait) başlığını taşımaktadır. Meyerovitch'e göre Mevlâna Celaleddin Rûmî'nin eserinin asıl konusu görünüşte mikrokozmu, fakat aslında makrokozmu olan insandır. Öğretisinin esasını da "Kâmil İnsan" düşüncesi oluşturmaktadır. Ona göre evrenin yaratılmasının asıl amacı "Kâmil İnsandır".

KAYNAKLAR

- (1) La Presence de Mevlâna
- (2) Le Livre du dedans. Sinbad, Paris 1976
- (3) Odes mystiques. Klincksieck, Paris 1973
- (4) Rubâi'yat, Albin Michel, 1987
- (5) Maître et Disciple. Sinbad, Paris 1982
- (6) Rûmî et le Soufisme. Seuil, Paris 1977
- (7) Mystique et Poesie en Îslam, Djalâl-ud-Dîn Rûmî et L'Ordre des Derviches tourneurs. Desclee de Brouwer, Paris 1972 (4e edition 1982) s.314
- (8) Celâleddîn-i Rûmî'nin eserlerinde tasavvufî konular.

